

Ordenar el territori per col·lapsar millor. Nota introductòria

Rufí Cerdan

La casa comuna està molt pitjor del que els científics esperaven. Al febrer de 2022 es publicà la part II del IV informe de l'IPCC. El científic especialista en educació ambiental Ferran Puig Vilar resumeix el publicat al *post*: “Els impactes del canvi climàtic segons l'IPCC: un lament per la vida”.

Entre altres divulgadors que constaten que som en *peak oil* destaquen el treball del científic del CSIC Antonio Turiel, autor del llibre *Petrocalipsis* i redactor del blog *The Oil Crash*. Turiel afirma que la major part dels combustibles fòssils, que suposen el 90 % de l'energia primària consumida al món, ha superat o es troben en el seu pic, cosa que no vol dir que s'hagin extret totes les reserves, però sí les que es troben més a l'abast, perquè les empreses extractives han reduït un 60 % les seves inversions en prospeccions des de 2014 per manca de rendibilitat.

Alicia Valero, investigadora del CIRCE de la Universitat de Saragossa, afirma que almenys catorze dels minerals més demandats per la transició energètica i el desplegament digital esgotaran les reserves abans del 2050. Aquesta mancança ja es manifesta avui en el creixement desbocat dels preus de minerals com el coure, el níquel o el liti.

La dependència dels combustibles fòssils i la manca de materials, afegida als problemes que comportarà l'electrificació del transport i les dificultats d'una implantació ràpida de les energies renovables, fa preveure que serà impossible a mig termini capgirar la relació entre l'origen elèctric o de combustibles fòssils de l'actual demanda energètica, que és de 20-80. Per aquesta raó, cada dia més científics i divulgadors ambientals estan convençuts que l'alternativa del decreixement planificat no sembla probable, atès que els responsables de les decisions que caldria prendre a nivell global no sembla que vulguin prendre aquest camí, i per tant probablement, ens enfrontarem a un col·lapse no planificat que afectaria més especialment a les economies occidentals, i especialment la europea que és més dependent de recursos energètics i materials que ha d'importar.

Les manifestacions de grans increments de preus, de trencament de les cadenes de subministrament, que hom atribueix a la postpandèmia, i que s'han accelerat a causa de la invasió d'Ucraïna, serien en realitat manifestacions inicials d'un col·lapse que comportarà un molt elevat creixement de la inflació que ens anirà abocant a la *tardor de la civilització occidental*.

El col·lapse no seria un gran daltabaix sincronitzat del sistema capitalista, que obriria les portes de la utòpica societat de la frugalitat arreu del planeta. Hi haurà societats resilients (com el 70 % dels humans que viuen amb el 25 % des recursos de terra i aigua, i que són assetjats per la voracitat extractivista del Primer Món) però les societats occidentals i especialment les grans conurbacions molt més consumidores d'energia i de recursos externs, patirien especialment

els efectes del declivi econòmic generalitzat, i especialment el creixen nombre dels seus pobres.

Pel que fa a Catalunya la seva dependència energètica exterior és absoluta, ja que consumim més d'un 90 % d'energia fòssil i el consum d'energia final renovable el 2020 era del 8 %, molt lluny del 20 % previst en els objectius dels plans energètics.

Pel que fa a la dependència alimentària, Catalunya tan sols produiria el 40 % dels aliments que consumim. I la major part de les importacions es destinen al consum animal per una ramaderia intensiva que, al seu torn, exporta la major part de la producció (especialment de porc). Per assolir una hipotètica sobirania alimentària caldria capgirar bona part dels usos agrícoles actuals y especialment la dieta dels catalans, comptant que caldria estalviar molta aigua dels regadius actuals (que també es destinen a produir per exportar, com la fruita del Segrià) per afrontar les sequeres que el canvi climàtic incrementaria. Segons alguns experts caldria també una gestió forestal que reduís la biomassa per alliberar part de l'aigua retinguda pels boscos i, de pas, millorar la defensa del bosc en la prevenció dels incendis. La recuperació de part dels sòls cultivables que han esdevingut bosc, podria incrementar, per exemple, sòls agrícoles de secà destinats a la producció dels llegums que hem d'importar. Amb tot, els experts discrepen sobre si disposem de terra cultivable suficient per alimentar-nos. Mentre Josep Tusón afirma que amb un canvi radical de la dieta i dels usos agrícoles i ramaders podríem tenir terra suficient¹, altres com Carles Riba, afirmen que per mantenir el règim alimentari vigent dels catalans necessitem el doble de superfície agrícola actual.

En qualsevol cas, és necessari ordenar el territori per col·lapsar millor.

Encara que no parla de col·lapse, Joan López Redondo, en un article publicat a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* (núm. 91-92, p. 117-142), analitza molt detalladament la transició energètica en el cas de Catalunya i conclou que, entre altres actuacions, és imprescindible una planificació consensuada amb els territoris per implantar les instal·lacions necessàries per assolir els objectius proposats pel pacte Nacional per a la Transició energètica, i que ja avui manifesten importants problemes d'implantació en tant que grans instal·lacions d'energia eòlica, però sobretot fotovoltaica, estan ocupant extensions considerables de terres conreables.

Aquest exercici d'ordenació del conjunt del territori català per afrontar els reptes de la transició energètica i de la sobirania alimentària, assegurant al mateix temps la protecció dels ecosistemes, exigiria d'una planificació que hauria d'abastar el conjunt del territori en una pla multisectorial, és a dir una

1. Juli Esteban, en l'equip de redacció dels plans territorials parcials de Catalunya, em va encomanar respondre a la pregunta de si teníem terres suficients per alimentar-nos, i després d'una exhaustiva recerca, vaig arribar a una conclusió semblant a la de Josep Tusón.

Pla general Territorial de Catalunya, molt diferent del que es va aprovar el 2009, però que podria ser viable si tenim en compte l'assaig que es va fer entre 2011 i 2012 per part d'un reduït grup de tècnics al Departament de Territori i Sostenibilitat, encapçalat per Juli Esteban, que havia culminat la seva tasca de dirigir la redacció i aprovació dels Plans Parcial Territorial de tot el país. El document, esborrany parcial del pla i que es va deixar mig redactat abans de la dissolució de la unitat que hi treballava, feia la seva feina sota la premissa definida per Juli: *“L'avaluació de la idoneïtat de polítiques i actuacions per al territori de Catalunya passa per considerar els seus efectes en relació a les grans preocupacions ambientals de Catalunya i del món sencer: el canvi climàtic i la progressiva escassetat de recursos materials, energètics, hídrics i alimentaris”*. I els objectius que es proposava eren aquests:

- Sobreviure (en situacions crítiques).
- Cobrir les necessitats materials dels habitants.
- Preservar els valors i gaudir-ne.
- Millorar l'eficiència espacial dels usos i activitats.

* * *